

Nr 376.

Av herrar **Persson** i Stockholm och **Hagberg** i Luleå, *angående inrättande av ett centralt utbildnings- och forskningsinstitut för yrkessjukdomar, m. m.*

Minst 250 000 personer i Sverige komma i sitt dagliga arbete mer eller mindre inom gengasförgiftningens riskzon, och enligt tillgängliga officiella siffror är gengasförgiftningen redan vår mest allmänna sjukdom. Dess karaktär av successiv hälsoförstörare, till en början ofta nästan omärkbar för den angripne, och de svårartade konsekvenser, som känneteckna den i dess kroniska form, göra frågan om bekämpandet av gengasförgiftningen till en social och medicinsk fråga av största betydelse.

Ett berömvärt arbete vid bekämpandet av gengasfaran har otvivelaktigt utförts av enskilda intresserade läkare och teknici. Resultaten ådagalägga emellertid, att de officiella organ som haft till uppgift att bekämpa gengasförgiftningen icke varit i stånd att prestera tillfredsställande resultat. Härvidlag ha de tydligen hindrats av organisatoriska och ekonomiska svårigheter som med hänsyn till den fara, som föreligger, omedelbart måste avhjälpas. Från läkarhåll har påpekats, att den industriella utvecklingen dels medför ökat antal sjukdomar, som ha yrkessjukdoms karaktär, dels att antalet yrkessjukdomsfall per år i väsentlig grad ökats samt att den medicinska sakkunskapen på yrkessjukdomarnas område representeras av några få experter i Stockholm. Det synes oss därför vara obestridligt, att ett centralt utbildnings- och forskningsinstitut för yrkessjukdomar i samband med en speciell klinik för yrkessjukdomar bör upprättas.

Med hänsyn till gengasförgiftningsfaran böra flera grundläggande kurser anordnas dels för läkare och dels för tekniker och i yrkesinspektionens tjänst varande personal. Dessa kurser böra bli kostnadsfria för deltagarna. Kostnaderna böra bestridas av statsmedel.

På grund av den katastrofala omfattning gengasförgiftningen tagit samt dess svårartade karaktär är det också nödvändigt, att de, som under sin yrkesutövning falla offer för densamma, bringas en helt annan ekonomisk hjälp än vad som nu är fallet. Detta är nödvändigt inte endast med hänsyn till de skadades och deras familjers intressen, utan även med hänsyn till trafiksäkerheten.

För närvarande är praxis, att den gengasförgiftade erhåller sjukpenning från försäkringsanstalten under den tid han är helt arbetsoförmögen, men

så snart han anses kunna taga annat arbete än sitt ordinarie upphör utbetalandet av sjukpenningen.

Läkarnas förbud för vederbörande att sysselsättas med arbete, där de ha att göra med gengas, kompletteras ofta med att körkortet fråntagas den som råkat ut för kronisk gengasförgiftning. Sjukpenningens indragande och de ofta nästan oöverstigligen svårigheterna att skaffa sig lämpligt annat arbete, som kan ge rimlig försörjning, medföra att vederbörande i det längsta drar sig för att söka läkarhjälp, vilket i sin tur kan få de mest ödesdigra konsekvenser såväl med hänsyn till sjukdomsförloppet som ur trafiksäkerhets-synpunkt. Det synes därför vara önskvärt, att obligatoriska läkarundersökningar kunde anordnas två eller tre gånger årligen av all personal som är sysselsatt i arbete där risk för gengasförgiftning kan föreligga. Dessutom bör yrkesinspektionen effektiviseras.

Bränslekommissionens medicinskt-tekniska nämnd, sedermera namnförändrad till statens gengasråd, synes ha utfört ett berömvärt arbete för motverkandet av gengasfaran. Dess strävanden tycks dock ha bromsats upp efter att rådet år 1942 överflyttades till statens institut för folkhälsan.

För att belysa de svårigheter, rådet haft att brottas med, hänvisa vi till en artikel av doktor Ernst B. Sahlén i Svensk läkartidning nr 1 av år 1944. Efter att ha påvisat, att antalet *kroniska* gengasförgiftningar ökat från 1 304 år 1941 till 2 578 år 1942, skriver artikelförfattaren:

»Man frågar sig då: ha alla dessa skydds- och motåtgärder, som hittills vidtagits, varit så litet effektiva, att gengasförgiftningsfallen så kunnat öka i frekvens? Gengasrådet har haft denna fråga till ingående prövning för mer än ett år sedan. Å ena sidan belystes därvid en del omständigheter, som med nödvång måste leda till en frekvensstegring. Så har antalet gengasdrivna motorfordon ökat från ca 1 500 vid årsskiftet 1939/40 till omkring 73 000. Om man betänker, att ej blott ett mycket större antal chaufförer än tillförne härigenom engagerats för gengasdrift, utan även en mängd garage- och verkstadsarbetare kommit in i gengasarbete, så framgår, att frekvensstegringen är proportionellt rel. liten. Läger man härtill att under 1941 och särskilt under 1942 gengasen allt mer kommit att användas för stationär drift och att på så sätt ytterligare ett mycket stort antal individer fått med gengas att göra, blir frekvensstegringen än mer förståelig. Samt först som sist, den hittills bedrivna utforskningen av och upplysningsverksamheten om den kroniska gengasförgiftningen har givetvis i hög grad bidragit till att avslöja den verkliga frekvensen.

Å andra sidan: allt detta kan blott anföras som så att säga »förmildrande omständigheter». Gengasrådet var vid tidpunkten i fråga fullt på det klara med, att kampen måste intensifieras, och framlade även en detaljerad plan härför, innebärande bl. a. dels att denna kurs för vissa kolleger från landsorten skulle anordnas, dels även att särskilda gengasstationer — anordnade i princip som den här i Stockholm befintliga — skulle upprättas å 6 à 7 ställen i landet, anslutna till centrallasaretten. Jämväl en del andra ytterligare åtgärder upptogos i denna plan bl. a. en intensifierad upplysningsverksamhet samt skärpt kontroll av arbetslokaler etc. Först härigenom skulle enligt gengasrådets mening förhindras, att ett stort antal fall av kronisk gen-

gasförgiftning ute i landet förbli odiagnostiserade och icke erhålla nödig vård. När denna gengasrådets framställning i december 1942 behandlades av styrelsen för institutet för folkhälsan, fann denna för gott att bortse från dessa gengasrådets krav. Anmärkningsvärt — och för det stora antal sjuka det här gäller föga uppmuntrande — är dock att detta underkännande av den *sakkunniga* instansens förslag sker utan motivering och utan att positiva åtgärder av annat slag föreslås. Medicinalstyrelsen har sedermera haft ärendet på remiss och därvid funnit sig helt böra tillstyrka gengasrådets ovan anförda synpunkter. Bortsett från de medel, som beviljats för denna kurs, ligger så vitt mig bekant är ärendet alltjämt hos regeringen och väntar på sitt slutliga avgörande, detta uppenbarligen på grund av ovan relaterade sakförhållande. Att detta väckt förvåning och missnöje, ej minst inom arbetarkretsar, är ej ägnat att förvåna.»

Det citerade utgör en allvarlig anklagelse från en av de främsta experterna på gengasfarans område gentemot det institut, som enligt sina stadgar har till uppgift att organisera och leda den upplysningsverksamhet, som erfordras för att göra svenska folket underkunnigt om på vilket sätt ett gott hälso-tillstånd skall kunna förvärvas och vidmakthållas.

Chefen för statens institut för folkhälsan har i pressen i sak erkänt riktigheten i de framförda anmärkningarna. Han lägger emellertid ansvaret för missförhållandena på socialministern, i det han anför:

»Förslaget från gengasrådet rörande forskningsverksamheten är daterat den 7 december 1942 och överlämnades den 31 i samma månad till K. M:t. Samtidigt yttrade sig institutets styrelse i frågan. K. M:t erhöll sålunda vid övervägande av spörsmålet om gengasforskningens ordnande tillgång icke blott till styrelsens, utan även till gengasrådets förslag ävensom däröver senare avgivna utlåtanden av medicinalstyrelsen och statskontoret.

Genom beslut av den 23 juli 1943 förklarade K. M:t att forskningsverksamheten skulle under styrelsens överinseende bedrivas tills vidare till och med den 31 december 1943 i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i styrelsens ovannämnda yttrande, och bemyndigade K. M:t i enlighet med gengasrådets förslag styrelsen att disponera högst femtusen kronor till bestridande av kostnader för anordnande av en utbildningskurs för läkare, som skulle omhänderha undersökningsverksamheten rörande gasförgiftningar. För övrigt är frågan föremål för K. M:ts prövning.»

Är professor Abramsons framställning riktig, så innebär detta bl. a., att gengasrådet efter den 1 januari 1944 är i avsaknad av riktlinjer för sin verksamhet och ovetande om vad som skall bli dess framtida uppgifter.

Även doktor Sahléns påpekande av att ärendet fortfarande vilar hos regeringen (bortsett från att medel beviljats till anordnandet av en kurs för läkare) utgör också en allvarlig anmärkning mot regeringen. Denna borde väl icke ha låtit sitt handlande i denna för hundratusentals människor så ödesdigra fråga bestämmas av ledningen för institutet för folkhälsan, vilken ju av alla tecken att döma missförstått sin uppgift på ett sådant sätt, att den förvandlat institutet till att nära nog enbart bli ett analytiskt laboratorium.

Med hänvisning till ovanstående föreslå undertecknade,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer,

att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte låta utreda frågan om ett centralt utbildnings- och forskningsinstitut för yrkesjukdomar och i anslutning därtill upprättandet av en centralklinik för yrkessjukdomar;

att gengasstationer anordnas i anslutning till centrallasaretten å enskilda orter i landet;

att för bekämpandet av den med gengasdrift uppkomna faran för förgiftning det uppdrages åt därför lämpliga organ eller institutioner att anordna flera utbildningskurser för bekämpandet av gengasförgiftningsfaran, dels för läkare och dels för tekniker och i yrkesinspektionens tjänst varande personal, varpå ankommer att syssla med hithörande frågor;

att Kungl. Maj:t utan ytterligare dröjsmål upptager till behandling och avgörande samt godkänner övriga förslag i den plan, som utarbetats av gengasrådet.

Stockholm den 22 januari 1944.

Set Persson.

H. Hagberg.
